हिमसंस्कृतवार्ताः
दैनिकं ई-संस्कृतवार्तापत्रम्
हिमाचलप्रदेशस्य संस्कृतशिक्षकाणां नूतनः प्रकल्पः
himsanskritvartah
e-Sanskritnewspaper
नवा प्रेरणा नवोत्साहः
■ पृष्ठ-4 ■ वर्ष-3 ■ अङ्क-145
1
17.03.2024 रविवासरः वि.सं. २०८० फाल्गुणशुक्लपक्षः अष्टमी चैत्र ०४ प्रविष्टांशः
Website- www.himsanskritam.com Email-himsanskrit@gmail.com

बिलासपुरजनपदस्य चतुर्भ्यः विधानसभाक्षेत्रेभ्यः ४४५ कोटिरूप्यकाणां उपहारम् 2

हिमाचले लोकसभा-निर्वाचनम् षट् विधानसभासनानां च उपनिर्वाचनम् सहैव 3

रावणं प्रति वेदवत्याः अभिशापः 4
हे राजन्! (राम) महाबाहुः रावणः पृथिवीतले विचरन् हिमालयवनम् आसाद्य तत्र विचरति स्म।

मुस्लिमविरोधात्मकः विश्वे द्वेषः वर्धते - संयुक्तराष्ट्रसङ्घस्य प्रमुखः

हिमसंस्कृतवार्ताः संयुक्तराष्ट्रसंघः

संयुक्तराष्ट्रसङ्घस्य महासचिवः एण्टोनियो गुटेरेस् इस्लामोफोबिया कट्टरता इत्यादीनां प्रसारार्थं सामाजिकमाध्यमेभ्यः दोषं दत्तवान्। गुटेरेस् शुक्रवासरे अवदत् यत्, "विश्वे वयं मुस्लिमविरोधिद्वेषस्य, कट्टरतायाश्च वर्धमानं तरङ्गं पश्यामः। "द्वेषभाषणप्रदातारः स्वस्य द्वेषपूर्णविचारधाराणां प्रवर्धनार्थं प्रसारार्थं च इतिहासस्य सर्वाधिकशक्तिशालिनः मेगाफोनस्य सामाजिकमाध्यमानां दुरुपयोगं कुर्वन्ति।". इस्लामोफोबियाविरुद्धं अन्तर्राष्ट्रीयदिवसस्य अवसरे सः अवदत् यत् चरमपक्षीयविचारधाराणां, उत्पीडनस्य च धार्मिकविरोधिस्थलानि आभासीयमञ्चाः अभवन्। सः अवदत् यत् राजनैतिकनेतृभिः मार्गः दर्शयितव्यः, सामाजिकसङ्गतिः च प्रवर्तनीया। सर्वकारेण प्रज्वलनप्रवचनस्य निन्दां कृत्वा विशेषतया अल्पसंख्याकानां धार्मिकस्वतन्त्रतायाः रक्षणं करणीयम्। अङ्कीयमञ्चेषु उपयोक्तॄणां उत्पीडनात् रक्षणं करणीयम्, तथैव द्वेषपूर्णसामग्रीणां प्रसारणं नियमितं निवारयितुं च करणीयम् तथा च कृत्रिमबुद्ध्या पूर्वाग्रहान् रूढिवादं च न्यूनीकर्तव्यम्

लोक सभा-निर्वाचनम् २०२४ः १९ अप्रैलतः ७ चरणेषु निर्वाचनानां घोषणा जाता

परिणामाः ४ जून दिनाङ्के घोषिताः भविष्यन्ति

हिमसंस्कृतवार्ताः- प्रवीणकुमारः

लोक सभा-निर्वाचनम् २०२४ : वर्तमान लोकसभायाः कार्यकालः १६ जून दिनाङ्के समाप्तः भविष्यति तथा च तस्मात् पूर्वं नूतनायाः लोकसभायाः गठनं कर्तव्यम् अस्ति। आन्ध्रप्रदेशः, सिक्किम, अरुणाचलप्रदेशः, ओडिशा इत्यादिषु विधानसभानां कार्यकालः अपि जूनमासे भिन्नभिन्नतिथिषु समाप्तः भवति। (नवदेहली) - भारतस्य निर्वाचनआयोगेन लोकसभानिर्वाचन २०२४ इत्यस्य तिथयः घोषिताः। अस्मिन् समये सप्तचरणेषु मतदानं भविष्यति। ४ जून दिनाङ्के परिणामाः (लोकसभा निर्वाचनपरिणामः) घोषिताः भविष्यन्ति। निर्वाचन- आयोगेन चतुर्षु राज्येषु विधानसभानिर्वाचनं कर्तुम् अपि घोषणा कृता अस्ति। ५४३ आसनानां कृते मतदानं १९ अप्रेल , २६ अप्रेल, ७ मई, १३ मई, २० मई, २५ मई, १ जून दिनाङ्केषु भविष्यति। प्रथमचरणस्य १९ अप्रैल दिनाङ्के १०२ आसनेषु, द्वितीयचरणस्य २६ अप्रैल दिनाङ्के ८९ आसनेषु, तृतीयचरणस्य मई ७ दिनाङ्के ९४ आसनेषु, चतुर्थचरणस्य मई १३ दिनाङ्के ९६ आसनेषु, पञ्चमे चरणे २० मई दिनाङ्के ४९ आसनेषु, षष्ठे चरणे मई २५ दिनाङ्के ५७ आसनेषु तथा च सप्तमे अन्तिमचरणस्य जूनमासस्य १ दिनाङ्के ५७ आसनेषु मतदानं भविष्यति।

एतदतिरिक्तं चतुर्षु राज्येषु विधानसभानिर्वाचनमपि भविष्यति। आन्ध्रप्रदेशस्य १७५ विधानसभा-आसनानां कृते मतदानं मई १३ दिनाङ्के भविष्यति। अपि च अरुणाचलप्रदेशस्य ६० विधानसभा-आसनानां, सिक्किमस्य ३२ विधानसभा-आसनानां च कृते अप्रैल १९ दिनाङ्के मतदानं भविष्यति। ओडिशा- विधानसभानिर्वाचनम् अपि चतुर्षु चरणेषु भविष्यति। वर्तमान लोकसभायाः कार्यकालः जूनमासस्य १६ दिनाङ्के समाप्तः अस्ति, ततः पूर्वं नूतनायाः लोकसभायाः निर्माणं कर्तव्यम् अस्ति। आन्ध्रप्रदेश, सिक्किम, अरुणाचलप्रदेश, ओडिशा इत्यादिषु विधानसभानां कार्यकालः अपि जूनमासे भिन्नभिन्नतिथिषु समाप्तः भविष्यति। निर्वाचनस्य घोषणां कुर्वन् मुख्यनिर्वाचनायुक्तः राजीवकुमारः अवदत् यत् अधुना अस्माकं दलं सम्पन्नम् अस्ति। भारतीयप्रजातन्त्रस्य बृहत्तमस्य उत्सवस्य कृते वयं पूर्णतया सज्जाः स्मः। अस्माकं प्रतिज्ञा अस्ति यत् एतादृशेन प्रकारेण राष्ट्रियनिर्वाचनं करणीयम् यत् भारतं वैश्विकस्तरे गौरवं प्राप्नुयात्।

कांग्रेसदलस्य अध्यक्षेण मल्लिकार्जुनखड़गेवर्येण बेङ्गलूरुनगरे निर्वाचनप्रतिज्ञाः उद्घोषिताः

काङ्ग्रेसस्य अध्यक्षः मल्लिकार्जुनखरगे शनिवासरे कर्नाटकस्य बेङ्गलुरुनगरे निर्वाचनप्रतिज्ञां घोषितवान्। दलस्य प्रदेशाध्यक्षस्य डीके शिवकुमारस्य मुख्यमन्त्री सिद्धारमैया इत्येतयोः उपस्थितौ पत्रकारान् सम्बोधयन् सः अवदत् यत् काङ्ग्रेसेन मतदातृभ्यः दत्तप्रतिज्ञासु श्रमन्यायः, समानतान्यायः च अन्यतमाः सन्ति। खर्गेमहोदयः अवदत् यत् लोकसभानिर्वाचनकाले काङ्ग्रेसः स्वस्य निर्वाचनघोषणापत्रे १५ वचनानि घोषयिष्यति। ध्यातव्यं यत् सः चतुर्थं पञ्चमं च वचनं घोषितवान्। काङ्ग्रेसदलम् पूर्वमेव कृषकन्यायस्य, युवन्यायस्य, महिलान्यायस्य च घोषणा कृतवान् अस्ति। श्रमन्याये श्रमिकवर्गस्य निःशुल्कचिकित्सा, मनरेगा-अन्तर्गत-देयतायां वृद्धिः प्रतिदिनं ४०० रूप्यकाणि यावत्,

नगरीयक्षेत्रेषु रोजगार-प्रतिश्रुति-योजनायाः कार्यान्वयनम्, श्रमिकाणां जीवनबीमा-सुविधा च प्रदातुं च अन्तर्भवति
श्री खर्गे इत्यनेन उक्तं यत् यदि सहभागितान्यायेन केन्द्रे सर्वकारस्य निर्माणं भवति तर्हि काङ्ग्रेसः जातिगणनां करिष्यति, जनसंख्याप्रतिनिधित्वस्य आधारेण संसाधनानाम् समानरूपेण वितरणं करिष्यति, ५० प्रतिशतं आरक्षणस्य सीमां वर्धयिष्यति, आदिवासीजनेभ्यः वनाधिकारं च प्रदास्यति।

प्रमुखाः वार्ताः

गायिका अनुराधा पौंडवालः लोकसभानिर्वाचनात् पूर्वं भाजपादले सम्मिलिता

हिमसंस्कृतवार्ताः नवदेहली

प्रख्याता गायिका अनुराधा पौडवालः शनिवासरे भारतीयजनतापक्षे सम्मिलितवती। श्रीमती पौडवालः दलस्य केन्द्रीयकार्यालये भाजपा महासचिवः अरुण सिंहः, राष्ट्रीय मीडिया प्रभारी अनिलबालुनी, सहप्रभारी संजयमयूखः इत्यादीनामुपस्थितौ औपचारिकरुपेण भाजपादले प्रविष्टा। सिंहमहोदयेन भाजपा सदस्यतापत्रं पौडवालमहोदयाय समर्प्य पुष्पगुच्छं प्रदत्तं, अङ्गवस्त्रं च समर्पितम्।
अस्मिन् अवसरे श्री अरुणसिंहः अवदत् यत् श्रीमती पौडवालः इत्यनया भाजपा-सङ्घटनेन सह मोदी-परिवारस्य वृद्धिः अभवत्, यया ५० वर्षाणां संगीतयात्रायां ३५ वर्षाणि यावत् प्रत्येकं हिन्दोः हृदयं केवलं भक्ति-संगीतेन रञ्जितं कृतम्।

सुभाषितम्

न कश्चित् कस्यचिन्मित्रं
न कश्चित् कस्यचित् रिपुः।
अर्थतस्तु निबध्यन्ते
मित्राणि रिपवस्तथा॥

भावार्थः- न तो कोई किसी का मित्र ही होता है और न ही कोई किसी का शत्रु होता है, परिस्थियाँ ही व्यक्ति को मित्र अथवा शत्रु बनने को विवश करती हैं।

✍ प्रतीकसाठ्ये मुम्बई

सूचना- हिमसंस्कृतवार्ताः दैनिकपत्रे व्याकरणात्मक-अशुद्धिनां कृते सम्बद्धाः पत्रकाराः लेखकाश्च उत्तरदायिनः भविष्यन्ति

कार्यालयः
हिमसंस्कृतम् प्रकाशनम्
जसवां कोटला तहसीलपरिसरस्य सम्मुखे कस्बा कोटला, जिला कांगड़ा हि.प्र.
पत्रव्यवहारसङ्केतः- १७७१११

Follow us on
Facebook
@himsanskritnews

मुख्यमन्त्री बिलासपुरजनपदस्य चतुर्भ्यः विधानसभाक्षेत्रेभ्यः ४४५ कोटिरूप्यकाणां उपहारं दत्तवान्

हिमसंस्कृतवार्ता- कार्यालयीयः प्रतिनिधिः।

मुख्यमंत्री सुखविन्दरसिंहसुक्खुः शनिवासरे बिलासपुरजनपदस्य एकदिवसीयप्रवासस्य अन्तर्गतं झंडूता श्रीनैनादेवीजी, घुमारवीं एवं सदर- बिलासपुरं इत्येतेभ्यः विधानसभाक्षेत्रेभ्यः ४४५ कोटिरूप्यकाणां ३७ विकासात्मकपरियोजनानां उपायनं दत्तवान्।

मुख्यमन्त्री पंजपीरी-कुटैहला-बागछाल-सम्पर्क-मार्गे गोविन्दसागर-जलाशये ६४ कोटिरूप्यकाणां व्ययेन निर्मितस्य ३३० मीटर् दीर्घस्य सेतोः उद्घाटनं कृतवान्। अयं सेतुः भारतस्य दीर्घतमस्य कैन्टिलीवरसेतोः अन्तर्गतम् अस्ति। अयं सेतुः श्रीनैनादेवीजी, झण्डुता विधानसभाक्षेत्रयोः जनेभ्यः यातायातस्य सुविधा उपलप्स्यते, घुमारवींक्षेत्रस्य जनैः सह झंडूता विधानसभाक्षेत्रस्य जनेभ्यः बिलासपुरं किरतपुरं च प्राप्तुं सुगमता भविष्यति।

मुख्यमंत्री सुखविन्दरसिंहसुक्खुः १.२१ कोटिरूप्यकैः निर्मितस्य कलोल-उपथहसीलस्य भवनस्य ३.७९ कोटिरूप्यकाणां व्ययेन निर्मितस्य बहुतकनीकीमहाविद्यालयस्य कलोलस्य भवनस्य लोकार्पणं कृतवान्। सः १.४१ कोटिरूप्यकाणां व्ययेन निर्मितस्य ऋषिकेशस्य प्राथमिकस्वास्थ्यकेन्द्रस्य, १.१८ कोटिरूप्यकाणां व्ययेन निर्मितस्य बरठींक्षेत्रस्य कृषिविज्ञानकेन्द्रस्य भवनस्य, कारवींनालस्य १८.३३ कोटिरूप्यकाणां मूल्यस्य विभिन्नजलापूर्तियोजनानां उन्नयनकार्यस्य च उद्घाटनं कृतवान्।

मुख्यमन्त्री घुमारवींविधानसभा निर्वाचनक्षेत्रस्य गतोलतः नेरी नरोलपर्यन्तं मार्गे १.६४ कोटिरूप्यकाणां व्ययेन निर्मितस्य सेतोः घुमारवींस्थे उपजिल्लान्यायवादी सहायकमहान्यायवादी, लोक अभियोजकस्य कार्यालयानां च उद्घाटनम् अकरोत्। सः ९.८४ कोटिरूप्यकाणां व्ययेन हटवाड़मार्गेण लदरौर- जाहू- मार्गः उन्नयनं कार्यम्, मोहरा- सुनाली-सुक्कर-खड्ड इत्यत्र ३.५९ कोटिरूप्यकैः निर्मितस्य मार्गस्य, ५.७० कोटिरूप्यकाणां मूल्येन

निर्मितस्य घुमारवींतः टिक्कर- सिलहपर्यन्तं मरहैल-सोई- रोपड़ी-मार्गस्य, २.५२ कोटिरूप्यकाणां व्ययेन निर्मितस्य मेहरान च मेहरण- नैन- जलौण- पंगवारा- तलाई- कोलीबस्ती- टकरेहड़ा- सलून मंडल खिलस्य मार्गस्य उद्घाटनम् अकरोत्।

मुख्यमन्त्री ५.८७ कोटिरूप्यकाणां बुहारतः मल्होटपर्यन्तं मार्गस्य, ५.४२ कोटिरूप्यकाणां ढोलग-चकनाड़तः गाहपर्यन्तं मार्गस्य, २५.७० कोटिरूप्यकाणां बरोहातः कोहिनापर्यन्तं मार्गस्य, जड्डू-बड़गांव-गलू मार्गस्य ६.२९ कोटिरूप्यकाणां मरोतनतः धानीमार्गस्य, ६.७९ कोटिरूप्यकाणां भल्लूतः बलघडपर्यन्तं मार्गस्य आधारशिलाम् अस्थापयत्।

तेन बागछालतः कलोलमार्गेण तलाईपर्यन्तं ५७.८८ कोटिरूप्यकाणां उन्नयनकार्यस्य, तहसीलझण्डुतायां १.४४ कोटिरूप्यकाणां उत्थापनसिंचनयोजनायाः बलरा- सुन्हाणी- उन्नयनकार्याणां तहसीलझण्डुतायाः लिफ्टसिंचनयोजनायाः १.९८ कोटिरूप्यकाणां टिहरी- बकैन- रीरहोड़स्य संवर्धनकार्याणां आधारशिलाम् अस्थापयत्।

श्रीनैनादेवीजी विधानसभाक्षेत्रे ३.८२ कोटिरूप्यकाणां स्वारघाट- श्रीनैनादेवी- भाखड़ा- खरकड़ी-मार्गस्य, ३०.०६ कोटिरूप्यकाणां गलवातः ग्वालथाई-मार्गस्य स्तरोन्नयनकार्यस्य, १३.९२ कोटिरूप्यकाणां बैहलतः स्वाहनं लखाला भूत्वा मार्गस्य, ६.९६ कोटिरूप्यकाणां बनेर-जगतखाना मार्गस्य तथा ७.०७ कोटिरूप्यकाणां टोबा- ग्वाल्थाईतः धरोटमार्गस्य स्तरोन्नयनकार्याणां शिलान्यासान् कृतवान्।

घुमारवींविधानसभा निर्वाचनक्षेत्रे मुख्यमन्त्री ६.९८ कोटिरूप्यकाणां व्ययेन निर्मितस्य तरघेलतः लदौरपर्यन्तं मार्गस्य, ७.५२ कोटिरूप्यकाणां व्ययेन गाहरतः खेतपर्यन्तं मार्गस्य, ४.७७ कोटिरूप्यकाणां व्ययेन निर्मितस्य सुम्बरीतः भजरालपर्यन्तं निम्नमार्गस्य, ९.२१ कोटिरूप्यकाणां मूल्येन निर्मितस्य राहिया- अमरपुर- हड़सर- घुमारवीं सुनहाणीतः तुंगड़ीमार्गस्य, ५ कोटिरूप्यकाणां राजीवगांधी-राजकीय आदर्शदिवस- बोर्डिंगविद्यालयस्य ९.९१ कोटिरूप्यकाणां ढिंगुतः सुकड़ीसम्पर्कमार्गस्य, घुमारव्यां २ कोटिरूप्यकाणां कौशलविकासकेन्द्रस्य ३.९२ कोटिरूप्यकाणां व्ययेन ३३ केवी विद्युतकेन्द्रस्य एवं ६४.८४ कोटिरूप्यकाणां १३२ केवीए उपकेन्द्रस्य आधारशिलाः अस्थापयत्।

मुख्यमन्त्री ५.६१ कोटिरूप्यकाणां ढलीतः बन्दला मियां मार्गस्य, ९.४६ कोटिरूप्यकाणां धार- टटोह- दरोबड़- सरायंघाटी मार्गस्य, ८.३४ कोटिरूप्यकाणां पंचायतगृहहरनोड़ातः बोहट कसोलमार्गस्य, ७.२७ कोटिरूप्यकाणां कुठेड़ातः बाड़ीब्राह्मणमार्गस्य च शिलान्यासं कृतवान्।

राजनैतिकसंकटस्य विषये अवगतः मुख्यमन्त्री सुखविन्द्रसुक्खुः काङ्गड़ायां सक्रियताम् वर्धितवान्

हिमसंस्कृतवार्ताः- कार्यालयीयः प्रतिनिधिः।

राज्यसभानिर्वाचनेन सह स्वसर्वकारे उत्पन्नस्य संकटस्य विषये सचेतनः मुख्यमन्त्री सुखविन्दरसिंहसुक्खुः काङ्गड़ा संसदीयक्षेत्रे अकस्मात् सक्रियः अभवत्। सावधानपदैः संकटं पूर्णतया पारयितुं विहाय लोकसभानिर्वाचनार्थं सर्वाः समस्याः अपि समाधातुम् इच्छति। सुक्खुः जानाति यत् सर्वकारं स्थिरं स्थापयितुं काङ्गड़ायां दृढं आधारं भवितुं आवश्यकम्। अतः हिमाचलस्य सत्तायाः अक्षस्य काङ्गड़ा इत्यस्य राजनैतिकप्राङ्गणस्य सामान्यनिर्वाचनात् पूर्वमेव मुख्यमन्त्री सुखविन्दरसिंहसुक्खुः क्रीडानायकत्वेन अग्रपदे वार्तायां वर्तते।

मार्चमासस्य प्रथमपक्षे एव सुक्खुः ७ दिवसेषु काङ्गड़ा-चम्बा-क्षेत्रयोः १० विधानसभाक्षेत्रेषु गत्वा प्रायः २०५० कोटिरूप्यकाणां विकासकार्यं जनसामान्यं प्रति उपहाररूपेण दत्तवान्। सार्वजनिकमञ्चेभ्यः विद्रोहिणः, भाजपाविधायकाः च मुख्यमन्त्रिणः लक्ष्ये भवन्ति। सः काङ्गड़ातः एकत्र स्थितानां स्वजनानाम् अपि विश्वासं प्रवर्तयितुं प्रयतते। मुख्यमन्त्री जानाति यत् काङ्गड़ासने उत्तमं करणस्य सम्भावना अस्ति। यदि सुधीरः निष्कासितः भवति तर्हि संसदीयक्षेत्रस्य १७ निर्वाचनक्षेत्रेषु ११ निर्वाचनक्षेत्रेषु काङ्ग्रेसविधायकानां नियन्त्रणं भवति। सङ्घटनस्य दुर्बलतायाः, गुटवादस्य च विषये तस्य प्रतिक्रियाः सन्ति । अतः सः स्वयं काङ्गड़ायां स्वराजनैतिकदुर्गं सुदृढं कर्तुं क्षेत्रे अस्ति ।

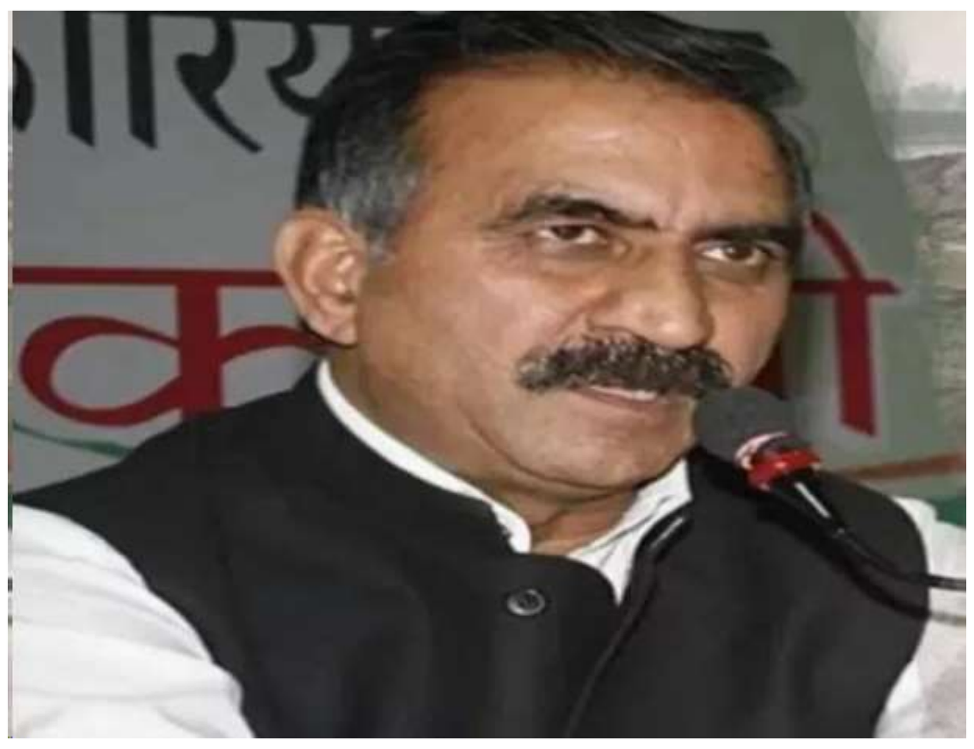

भेदभावस्य विषयः समाप्तः

मुख्यमन्त्री सत्तायाः नेतृत्वं स्वीकृत्य एव काङ्गड़ापदाय मन्त्रिमण्डलस्य एकं पदं, मन्त्रिमण्डलेन समं पदं, सीपीएस-पदद्वयं च दत्तवान्। अधुना भेदभावस्य प्रश्नाः अपि शान्ताः अभवन्। यादविन्द्रगोमावर्यस्य मन्त्रीकरणस्य अतिरिक्तं मन्त्रिमण्डलं, राज्यमन्त्रीपदं च दत्तवान्। भवानी पठानिया, केवल पठानिया च समायोजिते।

विधानसभाक्षेत्रेषु अद्यतन-भ्रमणम्

मार्च	विधानसभाक्षेत्रम्	उपहारः
०६	देहरा, नगरोटाबागवां	७८४.००
०८	बैजनाथम्	४९.००
११	इन्दौरा	१४३.००
११	चुवाडी. (चम्बा)	७५.००
१२	चम्बा	२७५.००
१२	फतेहपुरम्	२३२.००
१४	जयसिंहपुरं, पालमपुरं, सुलहः	४९२.००

मन्त्री विक्रमादित्यसिंहः लोकनिर्माणविभागस्य १०२ नूतनयन्त्राणि हरितध्वजं प्रदर्श्य समर्पितवान्

हिमसंस्कृतवार्ता- शिमला। हिमाचलप्रदेशस्य लोकनिर्माणं नगरविकासमन्त्री विक्रमादित्यसिंहः शनिवासरे हिमाचलप्रदेशस्य लोकनिर्माणविभागाय तारादेवीतः २३ कोट्याधिकानां रुप्यकाणां मूल्येन क्रीतानां १०२ नवीनयन्त्रेषु मध्ये १४ यन्त्राणि हरितध्वजं प्रदर्श्य समर्पितवान्। विक्रमादित्यसिंहः अवदत् यत् एतानि यन्त्राणि GeM पटलमार्गेण क्रीतानि, येन कारणतः प्रायः १० कोटिरूप्यकाणां रक्षणं कृतम् अस्ति। असौ लोकनिर्माणविभागाय एतानि यन्त्राणि क्रेतुं मुख्यमन्त्रिणः सुखविन्दरसिंहसुक्खोः धन्यवादं प्रकटितवान्।

सः अवदत् यत् एतानि यन्त्राणि प्रत्येकं उपविभागं प्रति प्रेषयिष्यते येन वयं आपदि अन्यस्य वा घटनायाः निवारणे किमपि समस्यां न प्राप्नुमः।

सः अवदत् यत् गतवर्षे वर्षा-आपदायाः कारणेन क्षतिं मनसि कृत्वा राज्यसर्वकारेण केचन निर्णायकाः निर्णयाः कृताः, येषु एतानि यन्त्राणि क्रीतानि सन्ति।

श्रीमद्भगवद्गीतोपदेशः

हिमसंस्कृतवार्ताः

न हि कश्चित्क्षणमपि जातु तिष्ठत्यकर्मकृत् ।
कार्यते ह्यवशः कर्म सर्वः प्रकृतिजैर्गुणैः ॥

श्रीमद्भगवद्गीता श्लोक ०३.०५

हिमाचले लोकसभानिर्वाचनम् षट् विधानसभासनानां च उपनिर्वाचनम् सहैव

हिमसंस्कृतवार्ता- कार्यालयीयः प्रतिनिधिः।
केन्द्रीयनिर्वाचन-आयोगेन १८ तमायाः लोकसभायाः निर्वाचनकार्यक्रमस्य घोषणा कृता। एतेन सह आदर्श आचारसंहिता प्रवर्तते। हिमाचलप्रदेशस्य आहत्य चतुर्णां लोकसभासनानां कृते सप्तमे चरणे निर्वाचनं भविष्यति। एतेन सह षट् विद्रोही काङ्ग्रेसविधायकानां अयोग्यतायाः कारणेन रिक्तानां विधानसभासनानां कृते अपि उपनिर्वाचनं भविष्यति। निर्वाचन-आयोगस्य कार्यक्रमानुसारं हिमाचले, शिमला, मण्डी, कांगड़ा, हमीरपुरम् इत्यादीनां चतुर्णां लोकसभासनानां कृते ७ मई दिनाङ्के राजपत्रे एषा अधिसूचना प्रकाशिता भविष्यति। मई १४ दिनाङ्कपर्यन्तं नामाङ्कनं दातुं शक्यते।
नामाङ्कनपत्राणां क्रमणं मई १५ दिनाङ्के भविष्यति। मे १७ दिनाङ्के नामाङ्कनं निवृत्तं भविष्यति। मतदानं जूनमासस्य प्रथमदिनाङ्के (शनिवासरे) भविष्यति, जूनमासस्य चतुर्थे दिनाङ्के च परिणामाः घोषिताः भविष्यन्ति। अस्मिन् कार्यक्रमे षट् विधानसभासनेषु अपि उपनिर्वाचनं भविष्यति। धर्मशाला, लाहौल-स्पीति, सुजानपुरम्, बड़सरः, गगरेट, कुटलैहडं विधानसभासनेषु उपनिर्वाचनं भविष्यति। परन्तु षट् अयोग्यविधायकाः सुधीरशर्मा, राजेन्द्रराणा, देवेन्द्रभुट्टो, रविठाकुरः, इन्द्रदत्त लखनपालः, चैतन्यशर्मा च सर्वोच्चन्यायालये विधानसभा अध्यक्षस्य निर्णयं आह्वानम् दत्तवन्तः। अस्य प्रकरणस्य श्रवणं मार्चमासस्य १८ दिनाङ्के भविष्यति। एतादृशे सति सर्वेषां दृष्टिः न्यायालयस्य निर्णये एव निहितं भवति।
निर्वाचनदिनानां घोषणां कुर्वन् मुख्यनिर्वाचनायुक्तः राजीवकुमारः उक्तवान् यत् लोकसभानिर्वाचनं सप्तचरणेषु भविष्यति। प्रथमचरणस्य मतदानं १९ एप्रिल दिनाङ्के भविष्यति। द्वितीयं चरणं २६ अप्रैल दिनाङ्के, तृतीयं चरणं ७ मई दिनाङ्के, चतुर्थं चरणं १३ मई दिनाङ्के, पञ्चमं चरणं २० मई दिनाङ्के, षष्ठं चरणं २५ मई दिनाङ्के, सप्तमं चरणं १ जून दिनाङ्के च भविष्यति विभिन्नराजनैतिकदलानां स्टार-अभियानकानां कृते निर्वाचन- आयोगस्य मार्गदर्शिकाः व्यक्तिगतरूपेण उपलब्धाः भविष्यन्ति। आदर्शाचारसंहितायां उल्लङ्घनस्य निवारणाय एतत् पदं गृहीतं भविष्यति। प्रचारकाले नेतारः रक्तप्रकाशं पारं कर्तुं परिहरन्तु। निर्वाचनप्रचारार्थं बालकानां उपयोगः न भविष्यति। अस्मिन् विषये दृढं कार्यं भविष्यति। यदि कस्यचित् अभ्यर्थिनः अपराध-अभिलेखः अस्ति तर्हि तस्य वृत्तपत्रेषु टीवी-मध्ये च त्रिवारं घोषणा कर्तव्या भविष्यति। राजनैतिकदलेन अपि व्याख्यातव्यं भविष्यति यत् सः तस्मै नामपत्रं किमर्थं ददाति। मुख्यनिर्वाचनायुक्तराजीवकुमारस्य काव्ये मतदातृभ्यः अनुचितवार्ताः, असत्यापितसूचनाः च न प्रसारयन्तु इति परामर्शः दत्तः अस्ति। राजनैतिकदलैः व्यक्तिगतटिप्पण्याः, अपशब्दप्रयोगस्य च परिहारः करणीयः।

हिंसामुक्तनिर्वाचनं भविष्यति, धनस्य दुरुपयोगे अंकुशः भविष्यति

निर्वाचनेषु हिंसायाः विरुद्धं दृढकार्याणि करणीयानि इति मुख्यनिर्वाचनायुक्तः अवदत्। निर्वाचने हिंसायाः व्याप्तिः सर्वथा नास्ति । हिंसारहितं निर्वाचनं सुनिश्चितं भविष्यति। ड्रोन् मार्गेण अपि निरीक्षणं भविष्यति।
निर्वाचनेषु धनशक्तिः न भवितुं शक्नोति। निर्वाचनेषु धनस्य दुरुपयोगः न भवति। गतविधानसभानिर्वाचने हिमाचलसहितेषु ११ राज्येषु ३४०० कोटिरूप्यकाणि ग्रहीतानि। अस्मात् ५७ कोटिरूप्यकाणि हिमाचलतः प्राप्तानि। कृष्णधनस्य उपयोगं निवारयितुं सर्वप्रयत्नः करिष्यति। केषुचित् राज्येषु बलस्य प्रयोगं अधिकं, केषुचित् राज्येषु धनस्य प्रयोगं अधिकम्। अस्माकं समीपे सम्पूर्णदत्तांशः अस्ति। राजनैतिकदलेभ्यः उत्तरदायी सामाजिकमाध्यमव्यवहारं सुनिश्चितं कर्तुं परामर्शः दत्तः अस्ति।

देशे २१.५ कोटिः युवमतदातारः

अस्मिन् लोकसभानिर्वाचने २१.५ कोटि युवमतदातारः स्वमतस्य उपयोगं करिष्यन्ति। अत्र ४८ सहस्राणि तृतीयलिङ्गानि मतदातारः सन्ति। अस्मिन् समये १८ तः १९ वर्षाणां मध्ये १.८ कोटिः मतदातारः भविष्यन्ति। २० तः २९ वर्षपर्यन्तं आयुवर्गे १९.७४ कोटि मतदातारः भविष्यन्ति। अत्र ८२ लक्षं मतदातारः सन्ति येषां वयः ८५ वर्षाणाम् अधिकः अस्ति। मुख्यनिर्वाचनायुक्तः राजीवकुमारः अवदत् यत्, "८५ वर्षाणाम् उपरि सर्वेषां मतदातृणां गृहेषु मतदानं भविष्यति। अस्मिन् समये देशे प्रथमवारं ८५ वर्षाणाम् उपरि मतदातृणां कृते एषा व्यवस्था युगपत् कार्यान्विता भविष्यति तथा च येषां कृते ४० प्रतिशताधिकं विकलाङ्गता अस्ति तेभ्यः प्रपत्राणि प्रदास्यते यदि ते मतदानार्थं एतत् विकल्पं चिन्वन्ति।" उक्तवान् यत् १२ राज्येषु महिलामतदातृणां अनुपातः पुरुषमतदातृणां अपेक्षया अधिकः अस्ति।

हिमाचले २,९३,८७५ नवीनमतदातारः मतदानं करिष्यन्ति

लोकसभानिर्वाचनस्य तिथयः घोषिताः। हिमाचलस्य चतुर्षु लोकसभासनेषु निर्वाचने प्रथमवारं २,९३,८७५ तः अधिकाः मतदातारः स्वस्य मताधिकारस्य प्रयोगं करिष्यन्ति। राज्ये ५५,६८,९७१ तः अधिकाः मतदातारः सन्ति। एतेषु २८,१२,९७६ पुरुषाः, २७,५५,९६० महिलाः, ३५ तृतीयलिङ्गमतदातारः च सन्ति। २०१९ तमे वर्षे लोकसभानिर्वाचने ५२,६२,१२६ मतदातारः मतदानं कृतवन्तः आसन्। लोकसभानिर्वाचने मतदानप्रतिशतवर्धनस्य उद्देश्यं कृत्वा राज्यनिर्वाचनविभागः मतदातृन् मतदानकक्षेषु नेतुम् विशेषम् अभियानं चालयिष्यति। निष्पक्षं पारदर्शकं च निर्वाचनं कर्तुं विशेषतया सज्जता क्रियन्ते। निर्वाचनकाले कोऽपि समस्याः न उत्पद्यन्ते इति निर्वाचनस्य घोषणायाः पूर्वमपि निर्वाचनाधिकारिणां प्रशिक्षणं आरब्धम् अस्ति। मुख्यनिर्वाचनपदाधिकारी मनीषगर्गः कथयति यत् लोकसभानिर्वाचने मतप्रतिशतं वर्धयितुं विशेषप्रयत्नाः क्रियन्ते। यदि कस्यचित् राजनैतिकदलेन अथवा प्रत्याशिना मतदातृभ्यः किमपि प्रकारस्य प्रोत्साहनं दीयते तर्हि कार्यविधिप्रावधानस्य विषये अपि जनाः अवगताः भविष्यन्ति।

डी जी पी जी महाविद्यालयस्य कर्णपुरे CSU अनौपचारिक-संस्कृतशिक्षणं सत्रस्य उद्घाटनम्

वार्ताहरः - जगदीश डाभी। केन्द्रीयसंस्कृतविश्वविद्यालय नव देहली द्वारा संचालितम् अनौपचारिकसंस्कृतशिक्षणं सत्रस्य उद्घाटनं, प्रमाणपत्रपुरस्कारवितरणं तथा च मानवजीवने यज्ञानां प्रभावः अस्य व्याख्यानस्य आयोजनमपि दयानन्द महिला पी जी महाविद्यालये अभवत्।अनौपचारिकशिक्षिका डा.प्रियङ्कासिंहः संस्कृतभाषया कार्यक्रमस्य संचालनं कृतवती। अस्य कार्यक्रमस्य मुख्यातिथिः एवं मुख्यवक्ता प्रो. शोभा महोदया आसीत् या वि.एस.एस.डी महाविद्यालयस्य संस्कृतविभागस्य अध्यापिका अस्ति। तथा सारस्वतातिथिः संस्कृतभारती कानपुर महानगरमन्त्री ज्योतिषी नरेन्द्रशास्त्री तथा प्राचार्या महोदया चीफ प्रॉक्टर प्रो. अर्चना श्रीवास्तव, प्रो वंदना निगम, प्रो. आशा रानी महोदया तथा कृष्णनेन्द्रमहोदय, भवन्तः सर्वे मञ्चस्य सौन्दर्यं वर्धितवन्तः। अस्य कार्यक्रमस्य आरम्भः वैदिकमङ्गलाचरणे अभवत् यः पण्डित-ऋषभ-महोदयेन कृतम् ।दीपकमन्त्रं अनौपचारिक डिप्लोमा छात्रा स्मृति करोति स्म। एवं तुलसीमातुः जलसिञ्चनसमये डॉ. प्रियंकासिंहः मन्त्रं अपठत्। तदनन्तरं सरस्वतीवन्दना सुकृति :भगिनी तथा आस्था शुक्ला कृतवत्यौ। अनौपचारिककेन्द्राधिकारी, संस्कृतविभागप्रमुखः प्रो. आशा रानी महोदया मञ्चस्थ अतिथीनां परिचयः उक्तवती। मुख्यातिथिः प्रो. शोभा मिश्रा महाभागानां स्वागतं प्राचार्या अर्चना वर्मा महोदयाभिः कृतम् । स्वागतनृत्यं हर्षिता शुक्लया कृतं, येन मञ्चे उपस्थितानां सर्वेषां अतिथीनां प्रेक्षकाणां च हृदये आनन्दाः जाताः। तदनन्तरं प्राचार्या महोदयाभिः मुख्यातिथीनां सरस्वतातिथीनां मौखिकं स्वागतं कृत्वा अस्य कार्यक्रमस्य विषयस्य आरब्धाः। अनौपचारिकसंस्कृतशिक्षणं केन्द्रीयसंस्कृतविश्वविद्यालयेन, द्वारा संचालितं एतस्य कार्यक्रमस्य विषय : अनौपचारिकशिक्षिका डॉ. प्रियंकासिंहेन प्रस्तुतः। सम्पूर्णे भारते प्रायः १२० केन्द्राणि ६००० छात्राः च पाठ्यक्रमं कुर्वन्ति । अनौपचारिक छात्रा प्रिया रायः अपि संस्कृतभाषायां स्वस्य अनुभवं कथयति स्म । 2023-2024 सत्रस्य कृते केन्द्रीयसंस्कृतविश्वविद्यालयस्य अस्माकं महाविद्यालयस्य च मध्ये एम ओ यू (MOU) हस्ताक्षरितमासीत् संस्कृतविभागप्रमुखेन डॉ. प्रियंकासिंहेन प्राचार्याभ्यः दत्तम्।अस्य महाविद्यालयस्य पञ्च शिक्षिकाः अपि प्रमाणपत्राणि गृहितवत्यः अन्ये छात्राः अपि आगत्य स्वप्रमाणपत्राणि प्राप्तवन्तः।कार्यक्रमस्य मुख्यातिथिः मुख्यवक्तृ च प्रो. शोभा मिश्रा महोदया मानवजीवने यज्ञानाम् प्रभावस्य विषये अतीव रोचकं, सूचनाप्रदं जीवनोपयोगी च व्याख्यानं प्रस्तुतं कृतवती तस्मिन् एव क्रमे नरेन्द्रशास्त्री महोदयः अपि स्वमतानि प्रस्तौति स्म, यज्ञः लोहपात्रे न कर्तव्यः, पतितं हवनसामग्री च यज्ञकुण्डे न स्थापनीयम् इति उक्तवान् सः कीटः अस्ति, तस्य कृतेऽस्ति। यतोहि तम् आशीर्वादं प्राप्तम्।यज्ञः नियमितरूपेण कर्तव्यः, यतोहि तस्य धूमः अस्माकं शरीरं स्वस्थं करोति। दशरथेन कृतः पुत्रेष्टियज्ञस्य जनमेजयेन कृतः च नागयज्ञस्य विषये अपि कथितवान्। सर्वे धैर्यपूर्वकं तस्य वचनं शृण्वन्ति स्म, तस्यैव महाविद्यालयस्य जन्तुविज्ञानविभागस्य प्रो. सुनीता आर्या महोदया अपि अस्मिन् विषये स्वविचारं प्रकटं कृतवती। परन्तु विज्ञानशिक्षिका इति कारणतः सा यज्ञस्य वैज्ञानिकतायां प्रकाशं क्षिप्तवती। तदनन्तरं डॉ. मिथलेश गङ्गवार, अतीव रोचकरीत्या संस्कृतेन धन्यवादं दत्तवत्ती । अस्मिन् कार्यक्रमे विभागाध्यक्षः प्रो. पप्पी मिश्रा, बी.एड विभागाध्यक्ष, प्रो.सुमन सिंहः, साधना सिंह,कविता महोदया अन्य शिक्षिकाः उपस्थिताः आसन्। तथा च श्वेता पाण्डेय, निषाद अफजा, आकृति, अभिव्यञ्जना, निधि तिवारी, काव्या एवं अन्य छात्राः आसन्। कार्यक्रमस्य समापनं शान्ति मंत्र ॐ सह नववतु सह नौ भुनक्तु द्वारा अभवत्।

बिहारे लोकसभानिर्वाचनं 7 चरणेषु भविष्यति, कदा कस्मिन् आसने मतदानं भविष्यति?

हिमसंस्कृतवार्ताः - कुणाल कौशिकः मोतिहारी
बिहारे लोकसभानिर्वाचनस्य तिथयः बहिः आगच्छन्ति। निर्वाचन- आयोगेन अस्य विषये सम्पूर्णः कार्यक्रमः प्रकाशितः अस्ति। बिहारे कुलम् ७ चरणेषु निर्वाचनं भविष्यति। तदनन्तरं जूनमासस्य ४ दिनाङ्के मतगणना भविष्यति। निर्वाचन-आयोगेन निष्पक्षनिर्वाचनं कर्तुं कठोरसुरक्षाव्यवस्थां कर्तुं निर्देशाः दत्ताः। निर्वाचन-आयोगेन २०२४ तमे वर्षे लोकसभानिर्वाचनस्य तिथयः घोषिताः। एतेन सह बिहारे अपि निर्वाचनयुद्धम् आरब्धम् अस्ति। आयोगेन दत्ता सूचनानुसारं बिहारे विभिन्नेषु चरणेषु निर्वाचनं भविष्यति। बिहारे जूनमासस्य ४ दिनाङ्के मतगणना भविष्यति। बिहारे कस्मिन् तिथौ मतदानं भविष्यति इति ज्ञातव्यम्।
प्रथमचरणम् - १९ अप्रैल २०२४ दिनाङ्के बिहारस्य ४ आसनेषु मतदानं भविष्यति।
द्वितीयचरणम्- बिहारनगरस्य ५ आसनेषु २६ अप्रैल २०२४ दिनाङ्के मतदानं भविष्यति।
तृतीयचरणम्- बिहारनगरस्य ५ आसनेषु ७ मई २०२४ दिनाङ्के मतदानं भविष्यति।
चतुर्थचरणम्- बिहानगरस्य 5 आसनेषु 13 मई 2024 दिनाङ्के मतदानं भविष्यति।
पञ्चमचरणम्- बिहारनगरस्य ५ आसनेषु २० मई २०२४ दिनाङ्के मतदानं भविष्यति।
षष्ठचरणम्- बिहारनगरस्य 8 आसनेषु 25 मई 2024 दिनाङ्के मतदानं भविष्यति।
सप्तमचरणम्- बिहारनगरस्य ८ आसनेषु १ जून २०२४ दिनाङ्के मतदानं भविष्यति।

दैनिक ई-संस्कृतवार्तापत्रम्
हिमसंस्कृतवार्ताः
हिमाचलप्रदेशस्य संस्कृतशिक्षकाणां नूतनः प्रकल्पः
4 17.03.2024 रविवासरः वि.सं. २०८० फाल्गुणशुक्लपक्षः अष्टमी चैत्र ०४ प्रविष्टांशः
Website- www.himsanskritam.com Email-himsanskrit@gmail.com

।। श्रीरामायणकथा ।।

उत्तरकाण्डम् (एकादशः सर्गः)

रावणं प्रति वेदवत्याः अभिशापः

हे राजन्! (राम) महाबाहुः रावणः पृथिवीतले विचरन् हिमालयवनम् आसाद्य तत्र विचरति स्म। तत्र सः तपः आचरन्तीं देवतामिव दीप्यन्तीं जटाधरां कन्याम् अपश्यत्। तां रूपसम्पन्नां सुमहाव्रतां कन्यां दृष्ट्वा काममोहपरीतात्मा सः दशग्रीवः प्रहसन् अब्रवीत् हे भद्रे! त्वं तव यौवनस्य विरुद्धम् इदं किं करोषि? तव अनुपमं रूपं नृणां कामोन्मादकरं वर्तते। एतद् आचरणं तु वृद्धानां कृते शोभते न तु युवतीनां कृते। अतः निर्णयोऽयं त्यज्यताम्। हे वरानने! त्वं कस्य पुत्री कश्च तव भर्ता? कस्य हेतोर्वा त्वया अयं परिश्रमः क्रियते?

रावणेन एवमुक्ता सा यशस्विनी अब्रवीत् हे राजन्! वृहस्पतिसुतः कुशध्वजो नाम ब्रह्मर्षिः मम पिता। सः महात्मा नित्यं वेदाभ्यासं करोति स्म। ततः सम्भूता कन्या अहं नाम्ना वेदवती अस्मि।

ततः सगन्धर्वाः देवाः यक्षराक्षसपन्नगाः पितरं गत्वा मम वरणं रोचयन्ति स्म, किन्तु मम पिता तेभ्यः मां न अददात्

मम पितुः इच्छा आसीत् यत् तस्य जामाता सुरेश्वरः विष्णुः भवेत्। सः तस्मै विष्णवे मां दातुम् इच्छति स्म किन्तु तच्छ्रुत्वा बलदर्पितः दैत्यानां राजा शम्भुः कुपितः अभवत्। तेन पापेन रात्रौ शयानः मम पिता हतः अभवत्। ततः मम दीना माता पित्रा सह अग्निं प्रविश्य शरीरम् अत्यजत्। तदारभ्य अहं मम पितुः मनोरथं सत्यं करोमि इति प्रतिज्ञाम् आरुह्य विपुलं तपः चरामि। सः मम हृदये तिष्ठति अतः सः मम पतिः न तु अन्यः कश्चित्। कन्यायाः तद् वचनं श्रुत्वा कामपीडितः राक्षसः रावणः पुनः अब्रवीत् हे सुश्रोणि! त्वं सर्वगुणसम्पन्ना ईदृशं वक्तुं नार्हसि। त्वमसि तैलोक्यसुन्दरी, तव यौवनम् अतिवर्तते। अहं लङ्कापतिः दशग्रीवः अस्मि। त्वं मम भार्या भूत्वा यथासुखं भोगान् भुङ्क्ष्व। त्वं यं विष्णुः इत्यभिभाषसे सः वीर्येण तपसा भोगेन च मम समः नास्ति। रावणेन एवमुक्ता सा वेदवती अब्रवीत् हे लङ्केश! त्रैलोक्याधिपतिं सर्वलोकनमस्कृतं विष्णुं त्वम् ईदृशं वक्तुं नार्हसि। त्वदृते अन्यः कश्चिदपि बुद्धिमान् विष्णोः अवमानं न कुर्यात्।

वेदवत्या एवमुक्तः सः निशाचरः कराग्रेण तस्याः केशान् अस्पृशत्। ततः सा ज्वलन्ती इव क्रुद्धा वेदवती हस्तेन केशान् छित्वा निशाचरम् अब्रवीत् हे अनार्य! त्वया अहं धर्षिता अभूवम्। इदानीं तव पुरतः हुताशनं प्रवेक्ष्यामि। यस्मात् त्वया पापात्मना वने अहं धर्षिता तस्मात् तव वधार्थम् अहं पुनः अस्मिन् धरातले जन्म लप्स्ये। स्त्रिया पापनिश्चयः पुरुषः हन्तुं न शक्यः,अपिच यदि तुभ्यं शापं दद्यां तर्हि मम तपसः व्ययः भवेत्। यदि मया किञ्चित् कृतं दत्तं हुतं वा तर्हि कस्यचित् धर्मिणः अयोनिजा साध्वी सुता भवेयम्। एवमुक्त्वा सा अग्निं प्रविश्य प्राणान् अत्यजत्। हे प्रभो! त्वं हि सनातनः विष्णुः, तव हि सा भार्या जनकराजस्य पुत्री सीता वर्तते। कृते युगे एषा वेदवती आसीत्, त्रेतायुगम् अनुप्राप्य राक्षसानां वधार्थं महात्मनः जनकस्य मैथिलकुले सा उत्पन्ना अभवत्। **-प्रदीपः!**

धारावाहिकी गीताप्रश्नोत्तरी -१८

अर्जुनः - भगवन् ! यदि तव त्रिलोके न किमपि कर्तव्यं स्यात्, न च अप्राप्तं वस्तु हि स्यात्, तर्हि तव कर्मकरणस्य नु का आवश्यकता ?

श्रीकृष्णः - मया इतः पूर्वम् उक्तं हि ननु, यत् लोकसङ्ग्रहार्थम् एव कर्म करोम्यहम् इति । कर्मकरणस्य आवश्यकता तु सर्वेषां कृते भवति एव । कर्मवित् श्रेष्ठः यदि आलस्यवशतः कर्माणि त्यजेत् तर्हि तस्य अनुचराः अपि स्वकर्माणि त्यजेयुः इति तु स्वाभाविकम् एव । तद्वत् यदा अहमपि निरालस्यः सन् कर्तव्यकर्माणि न कुर्यां, तदा ते सामान्यजनाः अपि मम मार्गं हि अनुसरेयुः, अर्थात् ते स्वकर्तव्यकर्माणि त्यजेयुः । तस्मादेव अहं स्वयमेव कर्म कुर्वन् सामान्यमनुष्यवत् सततम् अग्रे सरामि ।

अर्जुनः - अनेन किं स्यात् भगवन् ?

श्रीकृष्णः - यदि सामान्यजनानां दृष्टौ अहं कर्मसु न वर्ते, तदा एते सर्वजनाः कर्मविमुखाः भवेयुः, अर्थात् स्वकर्तव्यकर्म त्यजेयुः, यस्मात् कारणात् च ते नष्टाः, भ्रष्टाः च भवेयुः। तदा अहमपि सर्वथा संकरस्य कर्ता स्याम्, इमाः प्रजाः च उपहन्याम् ।

अर्जुनः - तर्हि भवत्कृते कर्तव्यकर्मणः आवश्यकता वर्तते इति ज्ञातम् । परन्तु प्रभो ! किं जीवन्मुक्तस्य महापुरुषस्य कृते अपि कर्तव्यकर्मणः आवश्यकता स्यात् वा ?

श्रीकृष्णः - आवश्यकतामात्रं न, अपितु, अत्यावश्यकता स्यात् तेषां कृते अपि । कर्मसु आसक्ताः मन्दमतयः कर्मफलप्राप्त्यर्थं यथा जागरूकतया कर्माणि कुर्वन्ति, तथैव अनासक्तैः तत्त्वज्ञानिभिः अपि लोकसङ्ग्रहार्थं कर्तव्यकर्माणि विधातव्यानि एव । ज्ञानिनः न कदापि तेषां कर्मसक्तानाम् अज्ञानिनां बुद्धौ भेदं जननेयुः । ते स्वयं कर्माणि कुर्वन्तः अन्यैरपि तत्कारयेयुः च ।

अर्जुनः - ज्ञानिनाम्, अज्ञानिनाञ्च मध्ये कर्माचरणशैली भिन्ना वा भगवन् ?

श्रीकृष्णः - आं, तत्र भिन्नता दृश्यते । वस्तुतः सर्वाणि अपि कर्माणि प्रकृतिगतैः गुणैः सततं क्रियमाणानि सन्ति एव । परन्तु अहंकारेण मोहितः अज्ञानी 'अहं करोमि' इति मन्यते, अतः साहंकारं सः कर्म करोति । परन्तु गुणकर्मविभागयोः तत्त्ववित् महापुरुषः गुणाः गुणेषु वर्तन्ते, अथवा सम्पूर्णक्रियाः प्रकृतौ एव सञ्जायन्ते इति विचार्य सः तासु न रमते ।

अर्जुनः - भगवन् ! त्वं यावत् उत्तरदायित्वं वहसि, तावत् ज्ञानिनः अपि वहेयुः किम् ?

श्रीकृष्णः - नहि, ज्ञानी अज्ञानिवत् कर्म कुर्यात्, अथवा न कुर्यात् इत्यत्र तस्य यथाभिरुचि, परन्तु सः प्रकृतिजन्यगुणैः विमोहितान्, गुणकर्मसु आसक्तान् च अज्ञानिनः कर्मभ्यः केनापि प्रकारेण, कदाचिदपि न विचालयेत् ।

अर्जुनः - अहन्तु करुणया विचलितः भवामि एव भगवन्, किं वा कुर्याम् ?

श्रीकृष्णः - नैव अर्जुन ! एवं नोचितं त्वादृशस्य कृते । अहमस्मि एव नु तव पार्श्वे, का वृथा चिन्ता तव ? सम्पूर्णकर्माणि मयि एव समर्प्य कामना, ममत्वं, सन्तापः इत्यादिभिः रहितः सन् कर्तव्यकर्मरूपम् एतत् युद्धम् अवश्यं कुरु इति । (गीता - ३/२३-३०)

(अनुवर्तिष्यते) नारदोपाध्यायः ।

रमणमहर्षेः विचारसङ्ग्रहः

36 शिष्यः:- मुक्तेः मार्गः एवं किमर्थं भिन्नभिन्नरीत्या उपदिष्टः अस्ति? किं तेन शिष्याणां मनसि सम्भ्रमः न उत्पद्येत?

महर्षिः:- साधकानां स्तरानुसारं वेदे एते भिन्नभिन्नमार्गाः प्रोक्ताः। तथापि मुक्तिः नाम मनोनाशः। सर्वेषां साधनानां ध्येयम् अस्ति मनसः नियन्त्रणम्। यद्यपि ध्यानादीनां विविधाः प्रकाराः भिन्नाः भासन्ते, अन्ततोगत्वा ते सर्वेपि एकीभवन्ति इत्यत्र संशयो मास्तु। स्वस्य मनसः परिपक्वतानुरूपं मनुष्यः यं कमपि मार्गं चेतुम् अर्हति।

प्राणस्य नियन्त्रणं योगः, मनसः नियमनं ज्ञानं इत्येतौ मनसः नाशस्य द्वौ मुख्योपायौ। केषाञ्चन कृते पूर्वः केषाञ्चन कृते अपरः वा सुकरः भासेत्। तथापि ज्ञानं नाम उद्दामवृषभस्य हरिततृणेन उपच्छन्दनं; योगः नाम बलेन तस्य नियन्त्रणाय प्रयत्नः। अतः ज्ञातारः वदन्ति यत् त्रिषु अधिकारिसाधकेषु सर्वश्रेष्ठाः साधकाः वेदान्तविचारेण सत्यस्य स्वरूपं ज्ञात्वा स्वस्य आत्मा अन्यानि सर्वाणि च जगद्वस्तूनि अपि सत्-स्वरूपाणीति विनिश्चित्य स्वस्य मनः तस्मिन्सत्ये दृढं स्थापयन्ति मुक्ताश्च भवन्ति। मध्यमाः केवलकुम्भकेन, सत्यस्य चिरकालं ध्यानं कृत्वा मुक्तिं प्राप्नुवन्ति। अधमाः शनैः शनैः क्रमेण श्वासनियन्त्रणादिभिः तामेव स्थितिम् अधिगच्छन्ति।

यावत् अज्ञानस्वरूपः हृत्स्थः 'अहम्' इति विचारः नाशं न याति तावत् मनः हृदि एव स्थापयेत्। एतत् एव ज्ञानं ध्यानमपि तदेव। अन्यत् सर्वं केवलं पाल्लविकमेव इति वदन्ति शास्त्राणि। अतः केनापि मार्गेण यदि कश्चन मनसः आत्मनि निरोधनस्य कौशलम् अधिगच्छेत् तर्हि तस्य कृते अन्येषां विषयाणां चिन्ताकरणम् अनावश्यकम्।

एकभक्तिकः जनः योगिभ्यः अपि अधिकः; आत्मस्वरूपस्य सन्ततं विचारः एव भक्तिः; सा च मुक्तेः साधनम् इति गुरूणामुपदेशः।

एषः आत्मसाक्षात्कारस्य मार्गः एव दहरविद्या, ब्रह्मविद्या, आत्मविद्या इत्यादिभिः विविधैः शब्दैः शास्त्रेण निर्दिष्टः। किम् अधिकेन उक्तेन? अन्यत्सर्वं मनुष्येण अनुमानेन अवगन्तव्यम्। विविधान् शास्त्रोक्तान् मार्गान् परिशील्य एषः एव सर्वोत्तमः अदीर्घः मोक्षमार्गः इति गुरुभिः उच्यते।

37 शिष्यः:- उपर्युक्तं साधनामार्गम् अवलम्ब्य कश्चन अज्ञानम्, संशयः, प्रमादः इत्यादीन् प्रत्यूहान् निराकुर्यात् मनसः शान्तिं च अधिगच्छेत् तथापि अन्तिमः एकः संशयः अवशिष्यते। यदा मनः हृदि विलीनं भवेत् तदा चित् एव च पूर्णसत्यरूपेण प्रस्फुरितं भवेत्। एवं मनसि आत्मरूपेण स्थिते कः आत्मविचारणां कुर्यात्? कुर्यात् चेत् सा आत्मपूजारूपेण परिणता भवेत्। तथा च एतत् मेषपालकथासमं भवेत् यत्र मेषपालः स्वस्य स्कन्धे निहितमेव मेषम् अन्वेषयति।

महर्षिः:- जीवस्य शिवस्य च अभेदः एव। यावत् धान्यकणः तुषे निलिनः तावत् तं सस्यम् इति वदन्ति। निस्तुषीकृतः च सः एव तण्डुलः इति निगद्यते। तथैव यावत् कर्मणा निबद्धः अस्ति तावत् जीवः भवति सः एव अज्ञानस्य नाशात् शिवः इति दैवतरूपेण प्रकाशते एवं वदति शास्त्रम्। मनोरूपः जीवः वस्तुतः शुद्धः आत्मा एव तथापि अज्ञानात् सः स्वं जीवरूपं भावयति मनसा निबद्धः च भवति। अतः सत्यमेव तस्य आत्मान्वेषणं उपर्युक्तस्य मेषपालस्य मेषान्वेषणमिव अस्ति। तथापि जीवः परोक्षज्ञानेन आत्मरूपः न भवति। पूर्वजन्मजातानां संस्काराणां विघ्नैः सः स्वस्य आत्मरूपं पुनः पुनः विस्मरति, वञ्चितः भवति, स्वस्य शरीरेण तादात्म्यं कल्पयति। कोऽपि केवलम् उच्चाधिकारिणः दर्शनेन उच्चाधिकारपदं न प्राप्नुयात्। तदर्थं भूरिशः प्रयत्नाः आवश्यकाः भवन्ति तदा एव सः उच्चाधिकारं प्राप्नोति। एवमेव शरीरादिभिः तादात्म्यं कल्पित्वा बद्धभूतेन जीवेन शनैः शनैः अखण्डितं च आत्मध्यानरूपं प्रयत्नः विधेयः भवति। तेन यदा मनोनाशः भवति तदा एव जीवः विशुद्धात्मरूपः भवति। अखण्डितम् आत्मध्यानं मनः नाशयेत् तदनन्तरं तत् स्वात्मानमपि नाशयति यथा अङ्गाराणां ज्वालनाय उपयुक्तं काष्ठं स्वयमपि अन्ते दग्धं भवति। एषा एव अवस्था मोक्षः।

38. शिष्यः:- यदि जीवः स्वभावतः आत्मरूपः एव तर्हि स्वस्य स्वरूपज्ञाने केन सः निरुद्धः भवति? महर्षिः:- स्वस्य स्वरूपस्य विस्मरणमेव तस्य कारणम्। एषा एव ईश्वरस्य आवरणशक्तिः इति उच्यते।

39.शिष्यः:- जीवस्य स्वस्वरूपस्य विस्मरणं जातमित्युक्तं तर्हि कथम् 'अहम्' इति अनुभवस्योत्पत्तिः?

महर्षिः:- एतदावरणं जीवस्य स्वरूपं न पूर्णतया परिच्छन्नं करोति प्रत्युत केवलं तस्य विशुद्धात्मस्वरूपमेव गोपयति। 'अहं शरीरम्' इति कल्पनाम् आविष्करोति। आत्मनः अस्तित्वस्य यः 'अहम्' इति अनुभवः तस्य तिरोधानं कर्तुं तत् न पारयति यः अहम् शाश्वतः सत्यरूपः च।

40.शिष्यः:- जीवन्मुक्तस्य विदेहमुक्तस्य च कानि लक्षणानि?

महर्षिः:- अहं शरीरं नास्मि, अहं आत्मरूपेण आविर्भूतं ब्रह्मैव अस्मि। सर्वगते चिदात्मनि मयि शरीरादिभिः युक्तं जगत् केवलम् आभासरूपेण तिष्ठति यथा आकाशे नीलिमा। येन एवंविधं सत्यस्य साक्षात्कारः कृतः अस्ति सः जीवन्मुक्तः इत्युच्यते। तथापि यावत् साधकस्य मनः पूर्णतया नष्टं न भवति तावत् प्रारब्धकारणात् जगद्वस्तुभिः सह सम्पर्केण जायमानः दुःखानुभवः तस्य कृते अवशिष्येत्। मनसः गतेः पूर्णतया नाशः न भूतः इत्यतः परमानन्दस्य अनुभूतिः अपि न स्यात्। निरन्तरध्यानेन यन्मनः सूक्ष्मीभूतं स्थिरीभूतं च तस्यैव कृते आत्मानुभूतिः शक्या। एवं यस्य मनः सूक्ष्मीभूतं तथा च यस्य आत्मानुभूतिः जाता सः एव जीवन्मुक्तः। एषा एव अवस्था तुरीयावस्था इति निर्गुणं ब्रह्म इति वा निर्दिष्टा। तत् सूक्ष्मीभूतं मनः अपि यदा विलयं याति यदा च आत्मनः अनुभवः अपि नश्यति, यदा साधकः आनन्दसमुद्रे मग्नः भवति, तेन सह च अभिन्नः भवति तदा सः विदेहमुक्तः इति कथ्यते। एषा अवस्था सर्वातीतं निर्गुणं ब्रह्म अथवा तुरीयातीतावस्था इति निर्दिश्यते। एतदेवान्तिमं लक्ष्यम्। दुःखानन्दयोः स्तरानुसारं जीवन्मुक्ताः विदेहमुक्ताश्च चतुर्धा कथिताः:- ब्रह्मविद्, ब्रह्मविद्वरः, ब्रह्मविद्वरीयान्, ब्रह्मविद्वरिष्ठः च। तथापि एषा भिन्नता केवलं द्रष्टुः परिप्रेक्ष्ये एव विद्यते। वस्तुतः ज्ञानेन यः मोक्षः सम्पादितः तस्मिन् एते भेदाः न विद्यन्ते। प्रणामाः शिवस्वरूपाः मानुषीं तनुमाश्रिताः गुरवः रमणभगवत्पादाः सदा विजयन्ताम्। समाप्तोऽयं ग्रन्थः इति शम्

अभिजित तोडकरः
abhitdkr9@gmail.com